

*Majesteleri'yle
Profesör baş başa*

Osman Osmanoğlu ile aynı okula gittik

Altı yaşında Sofya'da kral, dokuz yaşında Mısır'da sürgün... 50 yıl sonra yeniden Bulgaristan'da, bu kez başkakan olarak omuzlarda... Roman gibi, fırtınalarla geçen bir hayat... Yazarımız Prof. Dr. İber Ortaylı, Bulgar Kralı 2. Simeon'la buluştu, röportaj yaptı. Sıradışı ikili, 2. Dünya Savaşı'ndan eski İran Kraliçesi Farah Diba'ya, Demirperde yıllarından Osmanlı ailesinin sürgün günlerine, tarihin derinlerine daldı.

Ortaylı: İzinizle Majesteleri; sizin psikolojik analizlerinizin çok hayranlık uyandırıcı olduğunu söylemek isterim!

2. Simeon: Sayın Profesör; bu durum, yaşımdan ileri geliyor.

İber Ortaylı

s10-11

Türk polise pasaportumu gösterdim, Bulgarca

Altı yaşında kral oldu. Dokuz yaşında ülkesini terk etmek zorunda kaldı. Çocukluğu, İstanbul üzerinden gittiği Mısır'ın İskenderiye şehrinde, gençliği ise İspanya'nın başkenti Madrid'de geçti. 1946 yılında sürgün edildiği ülkesine 50 yıl sonra, 1996'da geri döndü. Kurduğu siyasi parti 2001'deki Bulgaristan genel seçimlerinden zaferle çıkınca, tarihte eşine zor rastlanılan bir başarıya imza attı: Sürgün edildiği ülkesinin 55 yıl sonra başbakanı oldu. Son Bulgar Kralı Simeon Sakskoburggotski ya da daha bilinen adıyla II. Simeon'un hayatı, adeta Avrupa tarihinden dünyaya açılan bir pencere niteliği taşıyor. Dolayısıyla kral, **Yapı Kredi Yayınları**'ndan çıkan 'Benzersiz Bir Hayat' adlı otobiyografik kitabının tanıtımı için İstanbul'a geldiğinde, onunla röportaj yapacak en doğru isim; tarihçi Profesör Dr. İlber Ortaylı olacaktır. Bulgar Kralı, İlber Hoca ve ben, Elmadağ'daki Divan Oteli'nde buluştuk. İlber Hoca, kralı "Majesteleri" diye selamladı, Kral da İlber Hoca'ya "Profesör, çok memnun oldum" diyerek karşılık verdi. Tarihin sırlarını çok iyi bilen bu iki bilge kişinin eski krallardan sanki karşı komşuları gibi bahsetmelerini, eski kraliyet mensuplarına ait duyulmamış bilgileri birbirlerine zevkle anlatmalarını şaşkınlık ve hayranlıkla dinledim. İran Şahı Rıza Pehlevi'nin utangaçlığından tutun da kız kardeşi Eşref'in ne kadar zeki olduğuna kadar tarih **kitaplarında** asla bulamayacağımız türde kraliyet dedikodularını dinlerken resmen yüzümden güller açıyordu. Ancak sohbetin ilerleyen dakikalarında bu ikilinin diyaloglarını yakalamak benim için çok da kolay olmadı. Örneğin İlber Hoca "Neslişah Sultan, sizin Otto'ya yakın arkadaştı" dediğinde bahsettiği Neslişah'ın Osmanlı hanedanının son kayıtlı veliahtı, Otto'nun da Avusturya-Macaristan Monarşisi'nin son veliaht prensi Otto von Habsburg olduğunu anlamak için mutlaka araya girip "Hocam Otto derken?" diye sormam gerektili! İşte Profesör Dr. İlber Ortaylı'nın Bulgar Kralı II. Simeon'la yaptığı bu sıradışı ve tarihi mülakatı takdimimizdir...

Prof. Dr. İlber Ortaylı, Hürriyet Pazar için son Bulgar Kralı II. Simeon'la söyleşi yaptı

İlber ORTAYLI

Prof. Dr. İlber Ortaylı: Çocuk yaşta 'Balkanlar'ın Prusyanın kralı olmak nasıl bir şeydi?
- Bulgar Kralı II. Simeon: 'Balkanlar'ın Prusyası lafı, Bulgaristan'a sonradan yapılmış bir yafa. Evet, belki Bulgar ordusu iyi bir orduydum ama bu bizi Prusya yapmaz. Altı yaşında kral olmakla ilgili en net hatırladığım şey şu: Babamın çok hasta olduğu bize zaten söylenmişti. Ama bir çocuğun ölümü anlaması çok zor. Babamın öldüğünü şöyle anladım: Altı yaşındaydım ve normalde bana 'ekselansları' derlerdi. Ama bir gün aniden 'majesteleri' diye hitap etmeye başladılar. Anladım ki, o gün babam öldü.

Altı yaşında kral olmak nasıl bir his?
- Çocuk zihniyeti, çocuk zihniyetidir. Ne kadar eğitim almış olursanız olun, her şeyi çocuk kafasıyla görürsünüz. Hissettiğim tek şey, o andan itibaren çocukluğumun bitmiş olduğuydu. Anladım ki artık farklı davranmak zorundayım. Etrafım farklı insanlarla çevrildi. Ve tabii ki çok zor bir dönemdi, İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı, Bul-

garistan'da bombalamalar yasandı. Hemen sonra Sovyet işgali gerçekleşti. Bu da başka bir şoktu. Ondan sonra bir şok daha, yeni komünist rejim geldi.
Siz ne durumdaydınız bu arada?
- Biz esir gibiydik. İşgalden sonra iki sene daha orada kaldık, sonra Bulgaristan'da 'Monarşi gitsin mi kalsın mı?' diye referandum yapıldı. İnsanların yüzde 94'ü cumhuriyet istedi. Aslında o dönemdeki Sovyet işgali, bize bu referandumun ne kadar gerçek olduğunu gösterdi. Sonuçlar açıklandıktan sonra bize ülkeyi terk etmemiz için sadece bir hafta süre tanıdılar. Annemin ailesi İskenderiye'de yaşıyordu. O yüzden Mısır'a gitmeye karar verdik. 48 saat içinde Sark Ekspresi'ne binip İstanbul'a doğru yola çıktık.
Ne kadar kaldınız İstanbul'da?
- 17 Eylül 1946 sabahıydı, Bulgaristan'dan trenle İstanbul'a geldik, istasyondan doğrudan limana gittik. Dolayısıyla İstanbul'u sadece birkaç saat görebilmişim.

Muzu ilk defa Türkiye'de gördüm
Yani İstanbul'un silüetine dair bir fikir yok kafanızda? Eminim ki o zamanlar çok güzeldi...

- Ben Bulgaristan'dan o güne dek hiç ayrılmadığımdan dolayı benim için gördüğüm her şey olağanüstüydü. Biz limana gider gitmez gemi hemene limandan ayrıldı ve önce İzmir'e, sonra İskenderun'a, oradan da asıl hedefimiz olan Mısır'ın İskenderiye şehrine gittik. Türkiye'de uğradığımız limanlarda bize şahane meyveler getirdiler, kavun, karpuz, vs. Muzu hayatımda ilk defa Türkiye'de gördüm. Bu, benim gibi hayatında muz görmemiş bir çocuk için büyük bir lüksü.

Antalya'da yetişen muz yemişsinizdir siz. Şimdi gitseniz öyle bir şanssız olmaz çünkü bütün şehir otel doldu ve o harika muz bahçeleri yok oldu. O yıllarda Türkiye'de iki önemli göçmen ağırladık, biri Polonya büyükelçisiydi, Almanlar Polonya'yı işgal ettiğinde ülkesine geri dönemedi. İkinci anti göçmen de tabii ki sizdiniz, meşhur Bulgar Kralı. Tabii bir de eski Arnavutluk

Kral Ahmet Zog vardı.

- O da 1946'da Mısır'a gitmişti.
Evet ama Mısır'a gitmeden önce birkaç gün İstanbul'da Pera Palace Oteli'nde kalmıştı. Peki siz Mısır'da eski Osmanlı hanedanının mensuplarıyla ne zaman tanıştınız?
- Evet, o dönem Osmanlı hanedanının bazı mensupları da İskenderiye'de yaşıyordu. Annem onlarla tanıştıyordu. Biriyile, Osman Osmanoglu'yla biz aynı okula gittik. Hanedandan Prenses Neslişah, Prenses Necla ve Prenses Hanzade kardeşler de İskenderiye'deydi.

Düşman hanedan çocuklarının arkadaşlığı

Neslişah, sizin Otto von Habsburg ile yakın arkadaştı. (Avusturya-Macaristan Monarşisi'nin son veliaht prensi) Otto, dayınız değil mi?
- Evet dayım sayılırdı, çünkü onun annesi, benim büyükanneimin kız kardeşiydi. Otto'ya siyasi kariyeri nedeniyle çok saygı duyardım. Çünkü daha sonraki yıllarda Avrupa Parlamentosu'na girdi.

Avrupa Parlamentosu'nun tek Türküflü (Türkleri seven) üyesiydi. Otto her zaman açık Türkleri'yi desteklemiştir. Avusturya'nın imparatoru ve Macaristan'ın son kralı olan I. Karl'ın oğluydu. Ve çok şaşırtıcı bir şekilde bu iki hanedan birbirine düşmandı. Ama Otto ve Osmanlı Hanedanı Defteri'ne nazır yapılan son kişi olan Neslişah çok iyi arkadaşlardı!

- Otto 1976'da Almanya'da Avrupa Parlamentosu üyelğine seçildiğinde ona bir tebrik mesajı gönderdim. Bana cevabında, "Simeon, mesajın için teşekkür ederim. Şu andan itibaren, Avrupa Parlamentosu'nda benim temsil ettiğim Bulgaristan'ı savunan en azından bir kişi olacak." Yani parlamentoda komünist Bulgaristan'ı savunmayacaktı.

Bulgar Türklerinin trajedisini anlattım

Bulgaristan'daki o korkunç olaylar, Türklerin isimlerinin zorla değiştirilmesi

Kapalıçarşı esnafı karşısında pes ettim

"İstanbul'a bir gelişimde eşimle Kapalıçarşı'ya gittik. O sırada yanıma bir kişi yaklaştı, İspanyolca konuştuğumuzu duyduğu için 'Real Madrid-Barcelona' filan dedi. Ben dönüp eşime Fransızca bir şeyler söyledim. Sonra oradaki satıcı da Fransızca konuşmaya başladı. Ben

eşimle gizli konuşmak istediğim için bu sefer İngilizceye döndüm, o da İngilizceye döndü! En sonunda eşime dönüp Bulgarca konuştum, bana bakıp Bulgarca 'Kardeşim, niye baştan Bulgarcayla konuşmuyorsun ki?' dedi. Bulgar konuşmuyordum! Orada ben artık pes ettim.

Bulgar Kralı II. Simeon'un hayatı

1937'de Sofya'da doğdu.	1943'te babası Kral III. Boris'in ölümünün ardından 6 yaşında kral oldu.	1945'te Bulgar Komünist Partisi döneminde amcası Prens Kiril ve bazı kraliyet mensupları kurşuna dizildi.	1946'da ailesiyle birlikte Bulgaristan'ı terk etmek zorunda kaldı ve Mısır'a sürgüne gitti.
1951'de ailesiyle birlikte İspanya'ya kabul edildi.	1996'da, sürgün edildikten 50 yıl sonra Bulgaristan'a geri döndü.	2001'de Bulgaristan'da başbakan seçildi.	2005'te Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne girmesinde en aktif rolü üstlendi.

İpek YEZDANI
ipek.yezdani@hurrayel.com.tr

'Majesteleri sizi görmek büyük zevk' dedi Bulgar göçmeniymiş...

kampanyası da komünizm döneminde yaşandı.

- Evet, o olaylar korkunçtu. 1984'te sadece Türkler değil, aynı zamanda etnik olarak Bulgar olan Müslümanlar da komünist rejim tarafından baskı görmeye başladı. Zorla isimleri değiştirildi. O dönem bir sürü insanı sürgüne gönderdiler. Bu trajediyle ilgili Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nde ve Arap Ligi'nde konuşmalar yaptım. O dönem yaklaşık 300 bin Bulgar Türk'ü Türkiye'ye geldi.

Aslında bir yerde Jivkov'a (1971-1989 yılları arasında Bulgaristan Başbakanı olan Todor Jivkov) teşekkür etmeliyiz çünkü bize 300 bin kişi gönderdi, önce şoke olduk, ancak daha sonra hastanelerimiz Bulgaristan'dan gelen en üst seviyede hemşirelerle doldu. Ayrıca marangozlar, elektrik teknisyenleri vb. bir sürü diğer meslekten de çok iyi yetişmiş emelmana sahip olduk.

Krallarla arkadaş

Mısır'a dönelim, orada yaşadığınız kadar kalma şansınız var mıydı, yoksa belli bir zaman dilimi için mi kalmamıza izin verildi?

- Ben orada okula gittim, kız kardeşim de öyle. O dönemin en iyi okullarından biri olan İskenderiye'deki Victoria College'a yazıldık. Kralların gittiği okul olarak biliniyordu. Biz Mısır'da kaldık, orada yaşamayı da çok sevdim. Ama annem biraz büyüdükten sonra Avrupa'da eğitim almamızı istiyordu. O sırada Kahire'deki İspanyol Büyükelçisi gelip "Bir sürgün yeri olarak İspanya'yı hiç düşündünüz mü?" diye sordu. Böylece Mısır'dan 1951'de ayrıldık. Bu şekilde siyasi mülteci olarak İspanya'ya gittik ve hayatımın 50 senesini orada geçirdim.

Fas Kralı II. Hasan da arkadaşımızdı galiba?

- Evet, Fas Kralı II. Hasan sınıf arkadaşımızdı. Ayrıca Ürdün Kralı Hüseyin'le de İskenderiye'deyken aynı sınıftaydık. İspanya Kralı Juan Carlos'la da İspanya'ya gittikten sonra çok yakın arkadaş olduk.

İran Şahı Rıza Pehlevi'yle tanıştığınız mı?..

- Kendisiyle yurtdışı seyahatlerinde tanıştım, birkaç defa da İran'da ziyaret ettim. O zaman İran'la Bulgaristan arasındaki kültürel benzerlikler beni çok şaşırtmıştı. Şah ve ailesini çok iyi tanıyordum. Özellikle de kardeşi Prenses Abdülreza çok iyi arkadaşımızdı. Aynı zamanda Dünya Yabancı Hayatı Koruma Fonu'nun da başkanıydı.

Pehlevi utangaçtı

Şahın ikizi olan kız kardeşi Prenses Eşref'le de tanıştınız mı? Çok zeki bir kızdı...

- Evet, inanılmaz derecede zeki, çok etkileyici bir hanımefendi. Şah ise çok utangaç, çekingen bir insandı. O gösterişli imparator tavırları da bir savunma mekanizmasıydı bence. Elbette vizyonu olan ve uluslararası alanda saygı duyulan bir şahsiyetti. Ancak ne yazık ki siyaset çok berbat bir şey. Bazı müttefikleri tarafından

bir anda öyle bir yüzüstü bırakıldı ki...

Evet, ne yazık ki öyle oldu.

- Büyük müktedirler, büyük güçler lafa gelince çoğu zaman küçük ülkelere güzel sözlerle bahsediyorlar. Ama tarihe ve gerçeklere bakacak olursanız, o ülkelerdeki siyasi krizlere de çoğu zaman o büyük ülkeler sebep oluyor.

İmparatorçe Farah Diba'nın yaptığı

şeyler, mesela Halı Müzesi, Sadabad koleksiyonu, bunlar unutulmaz...

- Farah asla hiç kimse hakkında en ufak bir kötü söz bile söylemezdi. Ayrıca Farah'ın yetiştiriliş tarzı, normal bir ailenin kızınıninki gibiydi. Herkes gibi üniversiteye gitti. Bütün bunlar, onun olaylara farklı bir açıdan bakabilmesine büyük katkı sağladı. Birkaç sene önce kendisi son derece nazik bir şekilde gelip Bulgaristan'da bizi ziyaret etti.

Analizleriniz hayranlık uyandırıcı!

İzninizle Majesteleri; sizin psikolojik analizlerinizin çok hayranlık uyandırıcı olduğunu söylemek isterim!

- Sayın Profesör; yaşımdan ileri geliyor. Size bir anımı anlatmak istiyorum. Birkaç sene önce İstanbul'a geldiğimde herkes gibi havaalanında polise pasaportumu gösterdim. Son derece uluslararası bir tavırla, Türkçe "Eski Bulgaristan Başbakanı'yım" dedim. Adam, pasaportuma bakıp "Majesteleri, sizi görmek büyük zevk" dedi. Ve bunu Bulgarca söyledi! Meğer Bulgar Türk'üymüş!

TERK ETMEK ZORUNDA KALDIĞI ÜLKESİNE 50 YIL SONRA BAŞBAKAN OLDU

50 yıl sonra Bulgaristan'a dönme-ye nasıl karar verdiniz?

- Ben zaten her zaman dönme-ye hayal ediyordum. Ama bu hayalın hiçbir zaman gerçekleşeceğini düşünmüyordum. 1989 yılı geldiğinde birdenbire büyük bir değişim yaşandı ve komünizm çöktü. Ondan sonra Bulgaristan'dan birçok kişi Madrid'de ziyaretime gelmeye başladı ve bana ülkeye geri dönmem yönünde telinde bulundular. Ailemden Bulgaristan'a ilk ziyaret, 1991'de kız kardeşim tarafından yapıldı. Sofya'ya gitti ve son derece güzel karşılandı. Daha sonra 1993'te annem, babamın ölümünün 50. yılı vesilesiyle Bulgaristan'a gitti ve o da sevinçle karşılandı. Mayıs 1996'da, yani 50 sene sonra da ben döndüm. Olağanüstü bir şekilde karşılandım. Başbakan seçilmemizi nasıl oldu?

- 2000 yılında fark ettim ki o dönemde Avrupa Birliği ve NATO'ya yönelmemiz önemliydi, bunun vakti gelmişti. Bir grup arkadaşla bir siyasi parti kurduk ve Bulgaristan'da seçimlere katıldık. Ama kazanmayı beklemiyordum!

Hiç mi beklemiyordunuz?

- Hiç. Normal değil ki! 50 sene sürgünden sonra, hakkımda söylenen onca olumsuz şeyden sonra seçilmeyi beklemek zor. Ama Bulgar halkı hoşgörülü bir halk. Seçimleri kazandığımızda parlamentonun yarısını oluşturuyorduk. Halkın yarısı destekledi, ama öbür yarısı da karşı çıkmadı. Biz de onlara saygı duyduk. Bu şekilde başbakan oldum.

Diğer yüzde 50'yi hiç görmeyen, onlara saygı duymayanlar da var...
- Benim için bu entelektüel anlamda siyasi bir derstir.